

«Τι κι' εγώ, χωρίς να διαφωνώ διά τήν βάσιν του έργου σας, εύρισκω ότι με τας υπερβολάς σας καταντά να κλονίζετε και τὰ θεμέλια. Οί φρόνιμοι πηγαινουν σιγά σιγά...»

— Ξέρω, ξέρω. 'Η ιδέα του Ροϊδη, ή διπλωματία. Μά να σου πώ, εγώ μιὰ διπλωματία καλή γνωρίζω, τήν αλήθεια. 'Η αλήθεια παντού, ή αλήθεια. Δι' μου λές, παρακαλώ, τί θα κάναμε αν όλοι είχαν τήν ιδέα σας; Να πούμε πως ο Σολωμός επήγαινε με τήν ίδια διπλωματία, θα ήταν σήμερα Σολωμός και θα ήταν ή ποίηση γλυτωμένη απ' τὰ νύχια τής καθαρεύουσας; 'Ο Σολωμός ήταν μεγάλος, πολύ μεγάλος και δέν καταδέχτηκε να θυσιάσει τήν αξία του και τήν αλήθεια στη διπλωματία και στη πρόσκαιρη δημοτικότητα. Τόσα χρόνια έμεινε στα σκοτεινά, μά για δες τώρα! Τι λές για τόν Σολωμό; 'Ο Στεκέτης, μιὰ αξία στ' αλήθεια, ακολούθησε τή διπλωματία, θυσίασε τήν αλήθεια και βλέπεις τήν τιμωρία. Ποιός ξέρει σήμερα τόν Στεκέτη; Ξεχάστηκε, πάει.

— 'Όστε νομίζετε;...

— 'Έτσι τώρα κι' ο Ψυχάρης. Τώρα δέ σας άρέσει, αϊ; Μά ένας τίμιος συγγραφέας δέ δουλεύει μόνο για τήν εποχή του, α' θές μάλιστα δέν πρέπει να δουλεύη για τήν εποχή του.

Και προσέθεσε τὰ εξής σοβαρά, φρόνιμα, αποδεικνύοντα ότι εύρισκονται και μαλλιαροί με ανοικτά μάτια που δέν τυφλώνονται από τόν άλληλοθαυμασμόν.

— 'Ο Ψυχάρης έχει βέβαια σφάλματα — και ποιός δέν έχει σφάλματα; — μά δέ μου λές, διά βασες έργα του Ψυχάρη; πώς σου φαίνεται; Θα μου πής πάλι «τάς υπερβολάς». Μά ποιός σέ βεβαιώνει πως έχεις σύ τόν δικιο και πως σέ είκοσι χρόνια, σέ πενήντα, σέ εκατό χρόνια — και τί είναι τάχα εκατό χρόνια στη ζωή ενός ζήνου; — δέ θα βρίσκουν πως ο Ψυχάρης εϊταν πολύ καλός μά πως έπρεπε να είναι πιο ριζοσπαστικός; Πολλά, πολλά πράγματα στην αρχή ο κόσμος τὰ πολέμησε μά ύστερα τὰ δέχτηκε κ' έτίμησε εκείνους που έπαθαν κατατρεγμό.

— Φρονείτε λοιπόν ότι αϊ ιδέαι σας θα επικρατήσουν ασφαλώς μιαν ήμέραν;

— Δέν είμαι βέβαια τρελλός να πολεμώ για χαμένη υπόθεση. Πάει να πη πως είμαι βέβαιος πως στο τέλος θα νικήσουμε. Οί καθαρευοσάνοι τόν ίδιο, πιστεύουν πως αύτοι θα κερδίσουν στα τελευταία.

Σύ ούτε τόν ένα πιστεύεις, ούτε τόν άλλο. Τι πιστεύεις; πως ή γλώσσα θα σταθί στη μέση, να πούμε λιγάκι πιο κάτω απ' αύτή που γράφεις. 'Ο καθένας πηγαινει σύμφωνα με τή γνώμη του και με τήν πίστη του. Ποιός θα βγή πέρα; Αυτό θα τόν δείξη ή χρόνος. Ούτε οί βρισίεις, ούτε οί κατατρεγμοί, ούτε οί κοροϊδεΐες δέ θα κάνουν τήν αλήθεια να χαθί. Μπορεί για μιὰ στιγμή να τή σταματήσουν, μ' αύτό μόνο για μιὰ στιγμή. 'Η αλήθεια θα βασιλέψη στο τέλος.

— Δηλαδή ή δημοτική;

— Δέν ξέρω. 'Εγώ είπα ή αλήθεια θα βασιλέψη όσο και να φωνάζουμε, όσο και να βρίζουμε. 'Η αλήθεια είναι με τόν μέρος μας; 'Εμείς θα νικήσουμε. 'Αδικος είναι ο άγώνας μας; Θα χάσουμε. 'Όχι ο Ψυχάρης, όχι ο Πάλλης, μά ό,τι και να γίνη θα χάσουμε. Για κοίταξε τήν ιστορία. Τι γενήκανε οί εικονομάχοι; Κυνηγήσανε, καταστρέψανε, ξορίσανε. Που πήγαν όλοι τους οί κόποι; Στα χαμένα και για τί πράμα; για τόν προσκύνημα τών εικόνων. Για λογάρισε τώρα τή γλώσσα, πολύ πιο μεγάλο ζήτημα και πολύ πολύ πιο πραχτικό.

Αύτὰ επάνω κάτω μου είπε διά τόν γλωσσικόν ζήτημα. 'Ομιλήσαμεν πολύ περισσότερα, ή κυρία όμως ιδέα ήτον αύτή. Τόν γλωσσικόν ζήτημα δέν θα λυθί με θυμούς, με ύβρεις, με διωγμούς. Διά τόν ζήτημα τούτο εφαρμόζονται ακριβώς οί λόγοι τούς οποίους είπεν ο Χαμαλιήλ, αν δέν έχω λάθος, κατά τών Χριστιανών: «'Εάν ή θρησκεία αύτή (ή χριστιανική) είναι ψευδής, καμμία δύναμις ανθρώπινη δέν θα δυνηθί να τήν σώση. εάν όμως είναι εκ Θεού άδικα κοπιάζεται».

Οί συνετοί αύτοι λόγοι δέν έσωσαν τότε τόν Στέφανόν τους, οί μετριοπαθείς λόγοι του «πωλημένου» δέν θα έμπνευσουν τώρα ανθρωπινώτερα αισθήματα εις τούς μαινομένους από τόν αντίθετον στρατόπεδον. 'Εν τούτοις ο κ. Πάλλης είπε μεγάλην αλήθειαν: τόν ψεύδος δέν ήμπορεί να διατηρηθί επί πολύ. Τόν ζήτημα είναι πότε επί τέλους θα λάμψη ή αλήθεια εν όνόματι τής οποίας όλοι αγωνίζονται. 'Απίχει ίσως πολύ ακόμη. 'Ο κ. Πάλλης τόν είπε: δέν εργαζονται διά τόν παρόν, αλλά διά τόν μέλλον.

'Η αλήθεια είναι ότι βλέπει ρόδινον αύτό τόν μέλλον, εννοώ ρόδινον κατά τας ιδέας των. 'Όλα συντρέχουν προς τόν σκοπόν των, ακόμη και τόν θια-

τρον. Σχετικώς μου διηγείτο με πολύ πολύ σκώμμα τὰ εξής:

— Πήγα ψές τόν βράδι με τήν κόρη μου στο θέατρο, στη Δέσποινα τής Λυών. Θα μάς υποχρεώσετε πολύ να καταφίρετε τόν κόσμο να πηγαινι ταχτικά στο θέατρο. Είναι ή πιο μεγάλη δούλεψη που μπορείτε να μας κάνετε, γιατί τόν θέατροι είναι τόν πιο καλό μέσο για να νιώση ο κόσμος τί ανήτη που είναι ή καθαρεύουσα. Για σκίψου λιγάκι! 'Ο έρωμένος εϊταν κοντά στην έρωμένη κι' αύτή τούλεγε με πάθος, με φλόγα τάχα έρωτικά: «Δέν δύνασαι να φαντασθής, Κλαύδιε, πόσον ή καρδιά μου διαστέλλεται...» Πές μου, σέ παρακαλώ, κατάστασι είναι αύτή; φαντάζεσαι κωμικότερο πράμα; 'Ας έψεται ο Γεννάδης που τή διώρθωσε που και που τή γλώσσα και τής έδωκε κάπια ζωή.

Ηύχαρίστησα τόν κ. Πάλλην και έσηκώθηκ να φύγω.

— 'Όχουμε τίποτε βρισίεις; ήρώτησε μειδιών.

— 'Από τήν «'Ημερησίαν» ασφαλώς όχι, κ. Πάλλη.

— Τόν ξέρω. Μου δείχνανε τήν έφημερίδα σας στο Λιβερπούλ, τή διάβασα στην Πόλη, στην Μυτιλήνη, εδώ τώρα, είπε δεικνύων ένα φύλλον «'Ημερησίας» επάνω εις τόν τραπέζι. Εϊστε αμικτοίς έσεις. Δέν πειράζει, ποιός ξέρει αν τόν παιδί σας δέ γράφει στη γλώσσα μας. Τόν σπουδαίο είναι να είσαι δικιος και θαρρώ πως δέν ήσουν πάντα τίτιος.

'Ο ύπαινιγμός θα ήτο φαίνεται δι' όσα έγραψα άλλοτε διά τόν «'Νουμάν». Δέν άπήνησα. 'Υπεκλίθην και έφυγα σχεδόν έντροπιασμένος.

Ο ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Τήν περσμένη Παρασκευή κατά τόν μεσημέρι ήρθε ο 'Αργύρης 'Εφταλιώτης στο γραφείο μου. Τόν βαπόρι που τόν έφερε από τήν 'Ανατολή στην Ευρώπη στάθηκε για λίγες ώρες στον Πειραιά κ' έτσι πετάχτηκε ο άηδονόλογος ποιητής μας στην 'Αθήνα να ιδεί τόν γραφείο του 'Νουμάν και να φιλήσει και τόν χέρι του Παλαμά, καθώς μούπε. Εϊτανε μέρα του φύλλου, κι' ο Γικινάκης, ταχτικός στη δουλιά του, κολουσε με κωμική σοβαρότητα τὰ γραμματόσημα στους φακέλους. Πρώτα πρώτα αύτό είδε ο 'Εφταλιώτης και καταχάρηκε.

— Δουλεύεις και σύ για τήν 'Ιδέα; Μπραβο

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

Τόν σάββατο, είκοσι τρεις, τόν γραμματάκι της κοντό κοντό, άρχινημένο και άφρο στις πέντε παρά τέταρτο: «Πολυαγαπητέ μου άφέντη, σαν πλάγιασα έχτές, φοβόμουνε πως δέ θα κοιμηθώ και πέρασα νύχτα λαμπρή. 'Εμεινα στο κρεβάτι ως τις δύομιση. και είμουνε τόσο καλά, που σηκώθηκα, μά στις τρειςήμιση, αφού είμουνε πια ντυμένη, μά πίασανε οί πόνοι ως τὰ τώρα. Τώρα πηγαινω θεόγλυκα. Θερμομετρήθηκα στις τέσσερεις, 37°6, και τόν πρωί, 36°5. Τόν γραμμα σας τ'όλαθα θεόγλυκο καθώς και πάντα. Δέ θα μπορέσω σήμερα να σας γράψω πολλά, επειδή να που ο πόνος με ξαναπιάνει. Τι περίεργο! Εϊχε δικιο σαν τούλεγε ο κ. Σεβιλιάς,

(. 'Η αρχή του στο 228 φύλλο.

πως θα τόν νοιώσω σά νήτανε είδος δυνατό λιοχτύπημα και λένε πως τόν ράδιο τόν πολλαπλασιάζει τόν ήλιο. Τώρα καταλαβα, κι' ωστόσο δέ με ραδιογραφήσανε παρά δυο φορές μονάχα μέσα στη φούσκα Τρώω αρκετά καλά, όχι έννοείται όπως και πρώτα. 'Η όψη μου άχαμηλή δέν είναι. Μά ο πόνος άφτός μου θυμώνει τὰ νεβρικά μου όσο γίνεται και δέν ξέρω αν κλαίω από τόν πόνο ή από τή φούσκα, γιατί με φουρκίζει. Καλό τουλάχιστο που δέν είναι ακατάπατος. 'Ηθελα να γράψω κανένα δελτάριο σταγγελούδι μου. Μά πονώ με τόν παραπάνω. Πιο ύστερις, αν πάω καλύτερα. Δέ σας άφίνω, μά θα προσπαθίσω να βρω καμιά θέση, οποια κι αν είναι, για να πονώ λιγώτερο.» Και στην τέταρτη άσπρη σελίδα, μόνο μιὰ γραμμή, αφού τέλειωσε τόν γραμμα της: «Πρώτο απ' όλα, να μη με λυπάστε, είδημη θα πονώ ακόμη περισσότερο. Σας συλλογιούμαι κάθε στιγμή. Κ.»

Σά να κορυφώθηκε πια τότες τόν κακό κι' άρχισε να λιγοστίση. Τόν κάτω κάτω, τί έπαθε ή Κατινούλα; Κάτι πολύ απλό και τρομερό συνάμα, όπως κατόπι τόν καταλάβαινε. 'Η ραδιοθερμασμένη σάρκα φλόγωσε και πρήστηκε. 'Ο κ. Σεβιλιάς τής είχε πεί πως θα περάση και δέ γίνεται. Τόντις σά

ναφεγγε τώρα κάποια έλπίδα πως θα ξεπρηστή. Τόν νιοθες άμέσως από τόν ύψος του άββώστου. 'Η Κατινούλα επαιρνε παντοτες άπάνω της, χωρατέθοντας ακόμη και σαν πονούσε. Μά τόν χωρατεμά της, στο γραμμα της κεριακής, είκοσι τέσσερεις, σαν πιο ξεθαβρό, σαν πιο φυσικό: «'Εντεκα και τέταρτο, πρωί. Πολυαγαπητέ μου άφέντη, 'Ο τι που σά; έβγαλα τελέγραφο. Εϊμαι πολύ καλύτερα σήμερα τόν πρωί, και θέλησα να σας παρηγορήσω, γιατί τόν χτεσινό μου τόν γραμμα, και γώ δέν ξέρω πως σας τ'όγραψα, τόσο πονούσα εκείνη τή στιγμή. Για τούτο σήμερα κήθουμαι στο κρεβάτι μου όλη τή μέρα. Τόν βλέπω τί με κάνει και πονώ σηκωμένη; αναγκασμένα τὰ σκέλια μου να βαραινουν άπάνω στη φούσκα μου, να τή ζουλονε, κ' έτσι πονώ φριχτά. Δέν πονώ στο κρεβάτι μου πικρά όταν κουνιούμαι, κι' όπως λείει ο Σεβιλιάς, για να τού κόψω τόν κέρσιος από συντομία, είναι πόνοι που τραζούνε, που αναποδογυρίζουνε τὰ νέβρα περισσότερο απ' άλλους. Τού είπα πως ο πόνος άφτός φούρκα με κάνει, τόσο μ' ήρεθίζει. Μά είκείνος χαίρεται, λείει, που δέν είχαμε χειρότερα και πήγανε τὰ πράματα έτσι. 'Αγαπητέ μου άφέντη, άβριο, δεφτέρα, θα ξαπλωθώ έντέκατη φορά στο τραπέζι τής χειρουργικής για να μου κοιτάξη τή

